

## KÉPZELT INTERJÚ IKERTESTVÉREKKEL

(Tudunk-e ma a tegnapiánál többet, tágabban, sokoldalúbban, megoldóbban gondolni?)

01

*Kérdő:* Kedves Gyurka bácsi, valamikor régen olyan fontos mesterem voltál, hogy nehéz ma belenyugodnom abba a látszatba, hogy meg sem hallok bizonyos kérdéseimet. Azokat, amelyek a Veled megszokott gondolati vágányokon kívül esnek. Lehetséges, hogy régebben sem hallottad meg az ilyeneket, de akkoriban ez nem tűnt fel nekem, mert én teljesen belehangolódtam a Te gondolatvilágodba. Mindenesetre egy pót-próbálkozásom ez a mostani interjú, az utóbbi időkben **megválaszolatlanul maradt kérdéseimmel...** Tavasz végén többször is átéltek, hogy nem találjuk már a közös hangot, pedig emberileg nagyon kivételes kapcsolat ez mindkettőnk számára. Ez az interjú a frusztrációmon túllépés konstruktív kísérlete. Kérlek, ha tiszteletlennek tűnik is némelyik mondatom, tudd, hogy ugyanaz a szándék mozgat, amellyel összehoztam Neked a Bokortól eltávolodottak találkozóját, amellyel előkutattam alig hallható magnófelvételtől a '80-as évekbeli hangodat, amellyel több száz munkaórát szántam a hajdani KarAj-ok mai használhatóságára... Mert szívügyem, hogy a Bokor eredeti szellemisége meghozza a mai és jövőbeli gyümölcseit is.

*Georgius Capite Clausus:* Nem értem a problémádat. Mindig minden kérdésemre a legnagyobb gondossággal igyekeztem válaszolni. Időnként láttam, hogy elfogy a türelmed, talán azért, mert nem azt válaszoltam, amit hallani szeretted volna. Természetesen ami telik tőlem, azzal kell beérned, ha engem kérdezel.

*Georgios Óténoigmenos:* Meg fogsz lepődni azon, hogy újabban mennyire nyitottan és befogadóan odafigyelek másokra. Azon leszek, hogy tételesen válaszoljak minden kérdésemre, nem csak arra, amin megakad a szemem a leveledben és elindul a saját gondolatom a saját vágányán, hanem arra is, ami neked fontos. Tudatában vagyok annak, hogy a saját gondolatvilágomon belüli teljes szellemi frissesség nem garantálja, hogy mások gondolatvilágára is rá tudjak hangolódni.

02

*Kérdő:* Kedves Gyurka bácsi, kezdjük az egyik legnagyobb indulatot kavarázó kérdéssel. A Bokor klasszikus nagy családjai egy nemzedéknyit léptek: már az időben a gyerekeik is elérték a házasság korát. Számukra, és egyáltalán, a mostani nemzedék számára is változatlan erővel képviseled, hogy az eszmények egyik legfontosabbja **sok gyermeket szülni?** Igaz, a hajdani Bokor tagjai közül sokan a nagy család létrehozásában találták meg a maguk Isten Országát. Az Isten Országának megvalósítása a családnál tágabb körben, a társadalmi dolgokban sok kudarcélményt hozott, de a család világában mégiscsak megvalósíthatónak tűnt. S aztán kiderült, hogy nem olyan ez, mint a karikacsapás. Például "megélhetési rabszolgaságban" találták magukat a szülők: a család eltartásán túl nem maradt energiájuk szinte semmi másra; sok-sok olyan dologra, amelyekről induláskor álmodoztak. Vagy tágabb látókörrel egy másik probléma: a túlnépesedés és az ökológiai lábnyom problémájának korában élünk. Aztán a minőség kérdése: akár kapitalista, akár evangéliumi mércével, ma az embernek csak akkor van értéke, ha nagyon minőségi, ha nem "tizenkettő-egy-tucat". Vagy nagyon karrierista, vagy épp ellenkezőleg: igazán prófétai. Nem a létszám, jaj, nem a létszám számít! És még sorolhatnám a további kérdőjeleket a sok gyerek eszményével kapcsolatban.

*Georgius Capite Clausus:* Arany János kultúrája csak úgy tud továbbélni, ha a magyar anyák szülnék. Ma azonban mindenki úgy szeretkezik, hogy közben nem akar gyereket. Ez nemzetgyilkolás! Nemzetgyilkosokkal nem vagyok hajlandó szóba állni sem!

*Georgios Óténoigmenos:* A kimondott (és néhány még kimondatlan további) kérdésem ennél azért tartalmibb választ is kíván. Megpróbálok hangosan gondolkodni. Sajnos valószínű, hogy a magyar nemzet mai minősége nagyobb létszámmal sem az Arany János féle kultúrát hordozná. Az is szép gondolat, hogy Nagy-Magyarország eszményét országhatárok helyett létszámban próbáljuk megélni - de ez szintén nem a lényegre célozza. A sokgyerekes családok gyereknevelési eredményei is hol jól, hol kevésbé jól teljesítik a reményeket. A Humanae Vitae-re emlékeztető iménti megfogalmazás sem túl szerencsés. És még sorolhatnám a kérdőjeleket. Én itt nem kívánok állást foglalni, csak jelzem, hogy a probléma mélységével és összetettségével valóban nem is találkozok az imént kapott válasz.

03

*Kérdő:* Kedves Gyurka bácsi, az utóbbi években különösen erősen tapasztalom az állásfoglalásaidban a polaritásokat. Ami nem lenne baj, ha az álláspontok közti hidakat is látni lehetne. Az egyik ilyen, antagonizmusnak látszó páros a következő: pasztorációs hatékonyságot valójában csak **papi státuszban** lévők tudtak felmutatni, akik feleségtől-gyerekzsivalytól, megélhetési terhektől, kemény munkahelytől, stb. függetlenül élhettek. Másfelől az, hogy **a család** legyen az Isten Országának kiterjedésének helye, "a magyar anyák szülnének és szülnének" javaslatod nyilván nem a papokra épít.

*Georgius Capite Clausus:* Aki képes rá, menjen papnak. Aki erre nem képes, az nősüljön meg és neveljen nagy családot, ahol a tíz gyereke - ha jól neveli őket - a jézusi eszmények követésében a szülők nyomába lép.

*Georgios Óténoigmenos:* A dilemma sokkal érthetőbb, ha úgy fogalmazzuk: melyik ujjamat harapjam? Láthatod, hogy - bár finomítva és többnyire sikeresen az evangéliumi fogalmakkal megfogalmazva, de - az engem mozgató legfőbb eszmények ma

is azok, mint amelyek hajdan, ifjúkoromban voltak. A nagy és erős magyarság képe, a jólneveltség, (jó kislánynak, jó kisfiúnak kell lenni!), az egyházhűség, a kultúra szeretete és effélék. Belepasztoráltam a légkörömben élőket a nagycsaládos eszménybe azzal a feladattal, hogy a családon túlmenően minden idejükben ők is pasztorálni próbáljanak. Hiszen a gyerek a jó szülő légkörében majd "automaté" jól felnevelődik. Az idő megmutatta, hogy ez enyhén szólva tévedés, (bár én a visszatekintéseim során nem szoktam használni ezt a szót)... Megtehetném, hogy a dilemma feloldásának kísérlete érdekében megpróbálok felülemelkedni ezen az ellentmondáson, - és nem tudom, hogy akkor mire jutnék -, de valójában neki sem rugaszkodtam ennek, mert egy pillanatra sem tudom elereszteni e két kedves eszményem egyikét sem.

04

*Kérdező:* Kedves Gyurka bácsi, köszönöm az őszinte szót. Már csak félig az iméti témáról egy másik kérdés. Tavasszal volt egy mondatod az írott Naplódban: "ha Jézus ma élne, birkát tenyésztene, cserekereskedelemben élne és 10 gyereke lenne". Valaki ez után írt Neked egy valóban udvarias kérdő levelet, hogy mire alapozod ezt az állításodat?

"Kedves Gyurka bácsi, sok szimpatikus van az alábbi, Tőled származó szövegrészletben. Különösen a TAB-szerű megélhetés. De a gyereklétszám kérdésében igencsak önkényesnek tűnik, hogy Jézus az ellenkezőjét csinálná annak, amit akkor csinált."

A válaszod nagyon rövid volt:

"Három fajta ember van számomra a világon: **Bokortag**, reménybeli Bokortag, otthagyta a Bokrot. Köszönöm leveled. Szeretettel ..."

A számomra igen-igen furcsán hangzik ez a kurta válasz.

*Georgius Capite Clausus:* A levél írója nem akármilyen konfliktusokban áll a Bokorral. Nem foglalkozom udvarias kérdésekbe burkolt provokációval.

*Georgios Óténoigmenos:* Úgy gondolom, hogy értem, mit furcsállsz. Igen, azt hiszem, akármilyen előzmények esetén is, udvariasan feltett kérdésre tartalmilag, érdemben illik válaszolni. Ikertestvérem blokkolását talán az is okozhatta, hogy tartalmilag valószínűleg keveset tudott volna érvelni a feltett kérdésre. Sajnálom, hogy az elzárkózását a tetejében még ilyen kemény-furcsa Bokor-sovinizta álláspontként is megfogalmazta. Kétségtelen, hogy egy ilyesféle közösség-képet, (= a Bokor az Istennek-tetszés körülrajzolható módon kiemelt helye?), ilyenfajta emberiség-felosztást, stb. nehéz lenne Jézusból levezetni. Sajnálatos pillanatok ezek.

A Bokor-sovinizmus érzésén túl van itt egy tágabb kérdés is. Aki máshol van, annak nem jár az a jóhiszeműség, hogy az igaz ügyet szolgálja? Nem kis öntudat kell ahhoz, hogy az ember a vele konfliktusban állókat simán a Sátán oldalán állónak azonosítsa. Hajdan volt egy mondatom, még a Kádár-időszakban: "amíg beszélőviszonyban vagyunk, nem lövünk egymásra".

05

*Kérdező:* Kedves Gyurka bácsi, egy-egy hitmozgalom mögött a történelemben mindig egy-egy spirituális kisugárzó központ volt a "motor". A mai vállalatok életében is van igazgatótanács, amely koncepciót fejleszt, és menedzsment, amely szervez, végrehajt. A Bokor életében szervezeten szintén létezik mindkettő. Az egyik a **szellemi vezetés élcsapata**, a genetikai csúcsközösség lenne. A másik pedig a KV, a szervezési központ. Az elmúlt másfél évtizedben azonban - talán az utóbbi 1-2 évet kivéve - mintha csupán abból állt volna szervezés, amit a hajdani sémák mechanikus továbbvitele kívánt. Mintha az élet meg-megújításához szolgáló háttértáplálás, ihletés, tűz, a "vídia-hegy" nem létezett, nem működött volna. Hogyan látod ezt: a mai Bokorban kik és milyen módon keresnek-találnak megoldásokat a problémákra, a valós élethelyzetekre, mint kihívásokra?

*Georgius Capite Clausus:* A Bokor töredékére zsugorodott a rendszerváltás óta. Meg kell becsülni azokat, akik hűséggel összejárnak. A Gy.-közösségben a megbeszélte napon délután háromkor mindenki a helyén ül, másfél óra imádság, utána van 10 perc szünet és így tovább a napirend. Ezek a legrégebbi harcostársaim, boldog lehetek, hogy kitartanak velem. A Bokorban szerte sokféle is, sokan élnek nagyszerű és áldozatkész életet. Igaz, gyakran szoktam mondani, hogy "fenn az ernyő, nincsen kas" - tehát hogy ez már csak egy hanyatlás visszfénye. Ha konkrétan gondolok valakikre, általában elismerés van bennem. Érdekes módon a Bokor szintjén ez mégsem működik. Például mélyebb kérdések nélkül nyilvánvaló a számomra, hogy az emberek egyszerűen azért nem mennek kommunába, mert nincs bennük áldozatkészség az Isten Országáért.

*Georgios Óténoigmenos:* Tény, hogy ha valaki feltenné a kérdést, hogy a gyakorlatban miben különbözik a Bokor utóbbi másfél évtizede egy színvonalas nagycsaládos egyesületétől, erre válaszul nehéz lenne markáns különbségeket sorolni. Bizonytalán igaz az is, hogy fejétől ...döglődik a hal. De - talán érthetően - alapvető érzelmi akadályai vannak bennem annak, hogy ebbe belegondoljak.

Ha komolyan belegondolok, az is nyilvánvaló, hogy egy közösség állhatatos összejárása szép dolog, de a kitartás értelme nem önmagában van. Az említett esetben különösen is értelmetlen önmagában az összejárást értékelni, hiszen elvileg a Gy.-közösség lenne a tágabb közösség éber tudatának a lüktető központja. Tehát, ahogy látod, már önmagamban is nehéz ezekre a kérdésekre a szokott válaszoktól eltérő gondolatokat keresnem. A megszokott gondolati kereteim között csak annyit tudok válaszolni, hogy a Bokor azért nem lüktet, mert akik alkotják, nem lüktetnek. "Áldozatkészség hiánya, nem imádkoznak, nem tartanak napirendet, nem szülnék"... Lehetséges, hogy nem látok valamit. Az emberi motivációk mélyebb rétegeit. Lehetséges, hogy nem értek valamit. A remény és a csalódottság, a félelemmel szembeni hősiesség, a gyerekemben önmagam imádás, az önérzet konstruktív és destruktív indítékrendszerét. Én a világtételemben egyszerűen a lelkiismeret jóra indító hangját eleve adottnak tekintem, és ha nem aszerint történnek a dolgok, nem kell okokat nyomozni, szerintem anélkül is világos, hogy hol a hiba. Én nem tudok mit kezdeni az olyan útkereséssel, amely megkérdőjelezi, hogy az ember Istenre-forgó. Ha úgy tetszik, ennek következtében a "mélyebb" emberi

válaszkereséseket

vargabetűnek

tekintem.

A közösségi kérdésfeltevésekbe pedig még kevésbé megyek bele. Életművem a Bokor. Nem vagyok hajlandó olyan kérdésfeltevésekre, amelyek a porladozó összetartás korszakában még a legbelső körben is esetleg éket verne közénk. Akkor sem, ha volna miket kérdezni. Épp azért nem, mert volna miket kérdezni. Ha feltennénk egymásnak ezeket a kérdéseket, esetleg kiderülne, hogy az önérzetek mégiscsak erősebbek, mint az Isten akaratát keresés igénye. Így megmarad az esély, hogy ez idővel még javuljon.

A Bokor emberfeletti áldozatkészségben élt évtizedeket. Immanens reményben csalódás, idő múlása vagy más okokból, de tény, hogy ma ez nincs, pontosabban a többségnél csak nagyon leszűkítve, saját életterületeikre korlátozódva van. Ha azt gondoljuk, hogy az emberfeletti áldozatkészség kulcsa a hit, akkor felteheted azt a kérdést, hogy milyen a hite azoknak, akik ma a Bokrot alkotják. Én azt tudom válaszolni erre, hogy lehet, hogy hitük nagyrészt elvesztették, de birkóznak a saját hiányukkal, - ha van ilyen bennük. Nem adták fel és ezt nagyra kell becsülni. Tudom, a következő beszólásod az, hogy eredményesen birkózni csak azzal lehet, amit tudatosított magában az ember, csak az gyógyulhat, ami asztal felett van - és ehhez folyton önismeretet emlegetsz, mintha pisis gyerekeknek néznéd az embereket. Lehet, hogy olyan embereknek, akik egész életüket Isten Országára akarták szánni, nehéz belátniuk, hogy belül már csak nagyon kevés extra-reményt őriznek, vagy talán csak abban remélnek, hogy tisztességgel végigcsinálják, ami hátra van. Ha új reményre tudod izzítani őket, akkor persze tedd meg, de ha nem, akkor ne nyomd az orrukba, hogy feladták a saját eredeti elképzeléseiket. Mondogatod, hogy egészséges emberben - vagy legalábbis kudarcaiból gyógyulófélben lévő emberben - előbb-utóbb újra feltör a szépség és hősiesség utáni emberfeletti igény. Némileg egyetértek ezzel, de nekem ezek túlságosan labilis latolgatások az emberi életút fordulatairól. Ha mindenáron éles választásra kényszerítesz a kérdésfeltevéseiddel, akkor inkább választom a sematikus fegyelmezett összejárást és csak nézetekre szorítkozást, és nem az emberibb, dinamikus légkört, aminél aztán jön a szétszóródás, amit te már többször is bemutattál... Közösségbe összejárva is tudni kell békén hagyni egymást. Ezért is mondtam neked, hogy "Jézus, aki az én egyetemes érvényű példaképem, a feljegyzések tanúsága szerint egyik tanítványát sem fogta karon, hogy lelkivezetői stílusú kérdéseket tegyen fel neki." Kizárólag általános elméleti kérdésként voltam hajlandó felvetni a közösségben a magától értetődő mondatodat: "Ha valakinek panaszja van ellened, illő szóbaállnod vele...", mert ha bármelyik érintett személyhez odafordulok ezzel, elviselhetetlen helyzetbe hozom. Valamit valamiért. A házasságok és a családok is csak úgy működnek, ha nem mennek egymás agyára-lelkére. A közösségépítésbe bele kell érteni, hogy csak olyan mozdulatokkal építhetsz, amire fogadókészség is van, különben omlik.

06

*Kérdező:* Kedves Gyurka bácsi, hirtelen több dolgot is kérdezni szeretnék. A legkonkrétabb talán az, hogy ha ezt így gondolod Jézusról, akkor ez a sok évtizedes lelkivezetői koncepciód érvénytelenítését is jelenti? Vagy csak egy konkrét helyzet elől akartál ezzel kitérni? Kapcsolódik ez egy későbbi kérdésemhez is: közösségnek azt nevezed, ahol az emberek a nézeteiket egymásnak?

Egyébként pedig köszönöm a világos megfogalmazást. Valóban ez a közösségépítésünket életem át végigkísérő dilemma, hogy "helybenjáró, konszolidált, de létező közösség, vagy dinamikus, intenzíven élő légkörű, de szétmenő közösség"? A Te régi szavaiddal: "kereszténység, de minek - vagy kereszténység, de kinek?" Persze mindenki olyan koktél lehetőségében bízik, ahol a két szemközti tényezőt az erényeket reméli összehozni, a negatívumok nélkül... Az iménti mondatodhoz másik kérdésem is felmerül. Olyan apróságban, hogy karonfogta-e Jézus valamelyik tanítványát, aprólékos következetességre törekszel, ugyanakkor egy életforma-nagyságrendű dologban laza nekifutással mondtad-mondod, hogy (az akkori gyakorlatával homlokegyenest ellenkezően), Jézus ma 10 gyerekes lenne? **Nem érzed önkényesnek** az ilyen súlyozás-különbséget, az ilyen értelmezési váltásokat? Más szavakkal szólva: nem merül fel néha gyanúd, hogy miközben nagyon gondosan törekedtél megérteni Jézust, olykor mégiscsak megfordul Benned a helyzet, és a saját elképzeléseidhez keresel Nála címkét?

*Georgius Capite Clausus:* A KIO írásakor a lehető legnagyobb felkészültséggel, az elvárható legnagyobb gondossággal és a lehető legjobb módszerrel (a tartalomelemzéssel) végeztem-végeztük a munkánkat. Semmi szükségét nem éreztem és nem érzem például annak, hogy különbözőképpen súlyozzam a szövegemben azokat az oldalakat, ahol a lapok alján sűrűn, 15-20 hivatkozás volt evangéliumi helyekre, és azokat az oldalakat, ahol a lapok alján egyetlen ilyen hivatkozás sem adódott a mondanivalómhoz. Nem merült fel olyan gyanú, hogy az utóbbi oldalak tartalma ne esne zökkenő nélkül a fő tartalmi irányba. A lelkivezetői koncepcióm pedig változatlan: ahhoz szólok hozzá, amiben megkérdeneznek és nem szólok bele olyasmibe, amibe kéretlenül szólnék bele. Emlékezetem szerint évtizedekkel ezelőtt is így próbáltam.

*Georgios Óténogmenos:* Már nyár elején volt egy szemtelen leveled arról, hogy a kóbor, családtalan, munkahelyét odahagyott, asszonyok által eltartott, összevissza napirendű prédikátort ma legszívesebben talán javító-nevelő intézetbe küldeném... Tény, hogy ma azt tartom rendes embernek, teljesítményre, embertársai szolgálatára, embernevelésre, stb. képesnek, akinek családja-munkahelye-napirendje van. De erről már beszéltünk az imént a "papi versus nagycsaládos életforma" kérdésénél. Talán annyit tennék még hozzá, hogy Jézusban volt egy többlet, valami olyan elragadottság, elragadtatottság, amelyet én életemben egyszer-kétszer megsejtettem ugyan, de ezt senkiben, sem magamban, sem a közösségekhez csatlakozott emberekben nem lehet programozni. Ezt a lelki emelkedettséget hosszú távon mi csak életmód-fegyelmi eszközökkel helyettesíteni próbálhatjuk. Lehet, hogy ebben is van némi ellentmondás, hiszen elragadtatás és fegyelem egymástól távoli fogalmak, de nem tudok jobbat. Remélem, hogy ma is észrevenném Jézusban ezt a többletet, mert különben valóban megeshetne, hogy nem túl előnyös skatulyába tenném... A lelkivezetői vehemenciám - ha jól belegondolok - természetesen nem volt mindig ilyen visszafogott, mint ma. A porladozó összetartozás korszakában érthetően az. És hát Istenem, egy öregembernek el lehet nézni, ha az elvei mögött jócskán érzelmei

is vezérlik. Tudom, tudom, sokszor magam sem veszem észre, hogy az érzelmeim mennyire befolyásolnak. De nem csoda, hogy nem áll rá a szemem, hiszen egész életemben úgy tekintettem az érzelmeiket, mint harmadlagos és zavaros tényezőket, amelyeket félre kell tenni. Különös volt aztán most, egészen idős korban, egy-két dologban olyan érzelmek felbukkanását megtapasztalni magamban, amelyek engem magamat is jócskán megleptek. Arra a rákérdezésemre pedig, hogy Jézus nézeteit magunkévá tenni vagy a saját nézeteinket Jézussal címkézni - hogy ez a kettő mennyire könnyen összefolyik, a beszélgetésünk végén térjünk vissza, mert ez sarkallatos kérdés.

07

*Kérdező:* Kedves Gyurka bácsi, jól érzed, nagyon a lényegi problémám körül vagyunk. Amit most kérdeznék, az egyszerre kapcsolódik a KIO-hoz, a sémák megmerevedésének kérdéséhez, a kapitalizmus-más-helyzet kérdéséhez és még további részletekhez.

Megpróbálok körültekintően fogalmazni. A Bokor a felfedezett eszményeit hordozza a zászlóján: "adás-szolgálat-békességteremtés". Ezek által a feliratok által egyébként könnyen megkérdőjelezhetetlennek érezzük magunkat, holott ezeket a tiszta és egyetemes magas-eszményeket nagyon sokféleképpen lehet megvalósítási koncepcióba lefordítani. Csak egy-egy példa kontrasztként: nyilván az afganisztáni békefenntartók is "béketeremtőknek" tekintik magukat. A Kádár-időszak püspökei is - sőt, a mindenkori miniszterek is, ahogy nevük jelzi - "szolgálatnak" tekintették a tisztségviselésüket. A harmadik, következő példa nem igazán kontraszt, de nagyon kifejező. Természetesen a nagycsaládos eszmény megvalósítása is *adás*, de ennek másik oldalaként nem lehet megfelekedezni az Izmael egyik mondatáról: "Miért állnánk meg ... lehet akárhány gyermekünk, legfeljebb beszántunk további néhány száz hektár esőerdőt ... és kit érdekel, ha ennek következtében még egy tucat élőlényfaj eltűnik?" (Például "öslakos-élőlényfaj" is - teszem hozzá.)

Ezek csak példák, jó és kevésbé jó példák a megkülönböztetés érzékének fontosságára. Ahová el szeretnék jutni: a Bokrot nem menti meg az elszáradástól az, ha a zászlóján megkérdőjelezhetetlen eszmények vannak. Az mentheti csak meg, hogy a jövőben is éljen, ha a mindenkori életközeli helyzetekre újra és újra jó megoldásokat tud kiötleni. Ugyanakkor én úgy érzékelem, hogy a Bokor a fenti eszmények gyakorlatra váltásaként ma már egyszerűen az 1920-as, 30-as évek jólnevelt, katolikus polgári család- és egyháziasság eszményét képviseli. Lényegében ennyit: "jókislánynak, jókisfiúnak kell lenni". A Kádár-korszak a múlté, oda a prófétai indíttatás? Akkor ez nem prófétai indíttatás volt, hanem egy történelmi korszakhoz kapcsolódó lelki ellenállási mozgalom. A '80-as évek végén az ellenzék gúnyosan mondta a politikai rendszerről: "a magyarok a lábukkal szavaztak, tömegesen mentek a Mariahilfestrasse-ra vásárolni." Hasonlónak tűnik a helyzet a Bokorral: lehet, hogy az eszmények még fent vannak a zászlón, de az emberek valós szavazata: az életmódjuk, az, hogy mire szánják az idejüket, mire költik a pénzüket. Az erre tett címkék a belső-külső felettes énjüknek szól. De nem róluk kérdezek most, hanem a nagyközösség vezetőjének, vezetőinek megoldás-felismeréséről: van-e olyan gyanúd, **hogy maga az útmutatás az, ami nem tartalmaz már tüzet?** Jókislánynak, jókisfiúnak lenni - ehhez nincs már szükség (az eredeti) Bulányira, ehhez elég a "Dominus-vobiscum" is, nem?

*Georgius Capite Clausus:* Nehéz felháborodás nélkül válaszolnom. A kapitalizmus lényegére vonatkozó és teljes radikalitásával, ha úgy tetszik, prófétai elképzelést hangoztatok a '90-es évek eleje óta: felhívást az osztozásra, és ennek konkrét formájaként a kommunát. Ez teljesen hűségesen illeszkedik a Jézustól tanult eszményekhez, nem úgy, mint az ideráncigált példaid az afganisztáni békefenntartókról meg a püspökökről, a nagycsaládos eszmény kifacsarásáról nem is beszélve. Az osztozás emellett teljesen gyakorlati is, tehát az eszményeket a való élet szintjére kapcsolja. Az a családesezmény, amelyben felnöttem, az osztozás eszményével kitágítva igazán méltatlanul kap bírálatot.

*Georgios Ótinoigmenos:* Bevallom, belegondolnom is nehéz a felvetésbe, nemhogy válaszolnom. Amikor a kertész "tövisbe rózsát ojt", akkor az, ami létrejön, vadrózsa vagy nemes rózsza? Valóban, minden porcikám a 20-as, 30-as évek katolikus polgári családjának idealizált emlékével van tele. A kommuna elképzeléseim is jobban hasonlítanak a piarista rendre, mint mondjuk egy kibuc működésére. Az osztozás valóban egy prófétai erejű fogalom, de az elképzeléseimet tulajdonképpen jól tükrözi a Harmadik Világ Alapítvány működése: összegyűjti az adományokat és kiküldi a rászorulóknak és ezzel betölti a feladatát. Az, hogy ez többet, sőt, valami egészen mást, életmódot átalakító koncepciót igényelne? Számomra Gyusza Töprengések a bérmunkáról írása annak idején még érthető volt, bár nem épült be a gondolataimba úgy, hogy a szövegeimben ilyesmit mondanék az osztozás életmódszerű, átfogó koncepciójaként. Robi vagy Héjj Tibi gondolatai pedig egészen idegenek a gondolatvilágomtól. Az egyik válaszom erre a problémára tehát az, hogy nem is az én dolgom ezeket kitalálni, hanem egy új nemzedéké. A másik gondolatom viszont az, hogy mi olyan fegyelmezetten és állhatatosan összejárunk a nagyközösség genetikai csúcsát alkotó Gy-közösségbe, hogy ha az ifjabb nemzedék kitermeli a korszerű koncepciókat, mi szívesen átbeszélgetjük és terjesztjük. Illetve... lehet, hogy itt valami ellentmondás van, amit nem érzékelek?

08

*Kérdező:* Kedves Gyurka bácsi, ha már említetted, akkor előhozom még egy korábban félretett kérdésemet ehhez. Az, hogy délután háromkor mindenki a helyén ül, egyfajta tábornoki értekezlet esetén biztosan lehetne a legfontosabb megítélési szempont, de egy közösség életében biztos-e, hogy ezt kell mércének tekinteni? A közösség fogalma mögé mégiscsak elsősorban emberi, személyi lüktetést, életfolyamatokat képzelünk el. Az, hogy a Gy-közösségben X-ről a halála óta nem esett szó, sem évfordulón, sem anélkül, Y. betegségéről a közösség akkor szerzett tudomást, amikor kórházban lévén nem tudott megjelenni a találkozón, Z. gyereknevelési gondjai Isten-ments, hogy szóba kerüljenek... ezek a félmondatok egy kívülálló fülének kissé figyelmeztetően hangzanak. A közösség az a műfaj - szemben a vezérkari értekezlettel -, ahol a résztvevők magánemberi küszködései és eredményei, fejlődőképessége, kölcsönhatásai és egyáltalán: ezek vállalása nagyon a dolog alapanyagába tartoznának. **Élő közösséghez** egyáltalán nem elegendő, ha a résztvevők csak a nézeteik találkoztatásával

foglalkoznak. Sőt, ha jól értem, ott még ebben a keskeny sávban is erősen korlátozottak az életfunkciók. Azt tapasztalják egymáson, hogy két-három évtizednyi összejövétel után is ki-ki nagyjából változatlanul ugyanazt képviseli, mint hajdan. Ez akaratlanul is oda vezet, amit épp Te Magad panaszoltál, hogy egymáshoz hozzászólásokként valójában már évek óta csak monológok hangzanak el. Mintha eltűnt volna az egymásrahatás. Mi a helyzet a csoportdinamikával? Tapasztalnak-e komoly mértékben olyasmit, hogy “lám, hatott a másakra, amit mondtam!”?

*Georgius Capite Clausus:* A közösség bármely tagja bármit előhozhat, megbeszélési témává javasolhat. Csak az nem kerül elő, amit a találkozó elején senki nem tart bediktálásra érdemesnek, vagy a közösség nem szavazza meg rá az időt. Szüksös a találkozó ideje, nagyon meg kell gondolnunk, mi fér bele és mi nem. A csoportdinamika szintén nem esik semmiféle mesterséges korlátozás alá. Körben hozzászólás van, mindenki élhet a hatásgyakorlás lehetőségével. A Bokor közösségeiben mindenki sokkal inkább önmagát adhatja, mint az egyházban, a pártokban, a munkahelyeken. Nincs korlátozás, tehát aki nem él a lehetőségeivel, csak önmagában keresheti az okot.

*Georgios Óténoigmenos:* Valóban nagyon nagy dolog, hogy bárki bármit javasolhat, minden témához mindenki hozzászólhat és így tovább. A lehetőség maga azonban nem azonos a lehetőség kitöltésével. Tavasszal hozott valaki egy szokatlan elmélkedést, amelynek az egyik fordulójában jelzi, hogy igen, itt illik tudni a gondolati pálya határcövekeit. A határokon túlra kalandozaskor fejszóválás várható. “Ha erőt raknék a vers hangsúlyozásába, még félreérthető lenne. Azt gondoltátok magatokban, hogy nem tudom, mit akar és mit nem akar a Bokor. - Mit is akar a Bokor? Nincs válaszunk 18 éve.” Érzékelhető a részlethől, hogy ez az “ifjonc” még “csikó”, amelyik nem igazodott teljesen az “igáslovak stílusához”. Más szavakkal: akik komoly embernek számítanak, azok nem teszik kockára “az arcukat” a hallgatólagos elvárásrendszer feszegetésével. Némileg értelek tehát, és az a válaszom: bizony, nem könnyű közösségbe járni, nem véletlenül vagy te félkívülálló...

A másik példád: gyereknevelési vagy más hasonló eszmény-sikertelenség ízű gondokról vallani? Ahol a “magas C” az alapelvárás, ott mindenki kétszer is meggondolja, hogy miben és mennyire őszinte. Azonkívül az eredeti nagy remények kudarcai, megfáradás, fásultság, beidegződések, időhiány, megmerevedett sémák... sokminden okozhatja, hogy azok, akik ott ülünk körben, esetenként nem hozunk elő valamit, nem vágunk bele. Például úgy érzi valaki, hogy úgysem veszik a lapot a többiek. Vagy ő csak egy emberi gondolatot szeretett volna megforgatni és lett belőle fél órás értetlen vita, amit utólag időpazarlasként az ő számlájára könyvelnek el gondolatban. Velem is előfordul, hogy egy kérdésre negyedórás hordószonoklatot mondok, fél perces hatásszünetekkel és a tetejébe nem is biztos, hogy jól értettem a felvetést. A felvető pedig már a hozzászólásom felénél elátkozza magát, hogy egyáltalán hangot adott eltérő nézetének, legközelebb kétszer is meggondolja. Tehát öregek vagyunk mi már szellemi éllovasnak, de ettől az élet mehetne tovább, minket leelőző újakkal. Az igazi probléma az, hogy úgy látszik, nem alakult ki ilyen minket leelőző belső csapat. Régebben már magam is emlegettem, hogy a rektorok, tanszékvezetők, egyetemi oktatók, sőt, még a püspökök számára is meg van szabva a tisztség betöltésének felső korhatára. Nem a szellemi frissesség esetleges csökkenése miatt, hanem egyéntől nem-függő, nem-véletlenszerű okokból, például szellemi sematizáló hatás elkerülésére. Dehát az én esetemben semmilyen formális funkcióról nincs szó, az ember a barátaival és közösségeivel korhatár nélkül tartja a kapcsolatot. Ha a közösség abban, amiben kifelé szolgálnia kell, megmerevedett sémákat kínál, akkor pedig rá kell kérdezni a barátaimra is. Nem gondolom, hogy mindent az én nyakamba lehetne varrni. Amibe viszont mindenképpen illene belegondolnunk, hogy nem mi magunk, a “megrögzött élcsapat” voltunk-e az egyik fő oka annak, hogy nem alakult ki a követő életkorú nemzedékből a nagyközösségen belül minket leelőző csapat? Akár emberileg, akár szellemileg, akár szervezetenként, akár ezek kombinációjával vagy más egyéb okból? Kulcskérdés lenne ez, de nem könnyű a válasz. Vagy inkább megfordítom: nem könnyű a válasz, de kulcskérdés ez.

09

*Kérdő:* Kedves Gyurka bácsi, kétségtelenül kényes pontokat érintesz. Nagyra becsüllek, hogy ezeket - mégha csak érintőleg is - megfogalmazod. Különös dolog számba venni, hogy - konfliktusokkal vagy anélkül - **kik és miért távolodtak el a Bokortól.** A Bokor-maradvány felől nézve ez rendre úgy hangzik, hogy a lehetőségek megnyílásával az ambíciózusabbak máshol keresték az érvényesülést. Nyilván ez is tényező volt, de más okok felismerése is várat még magára. Akár általánosabb okokra is gondolok, például arra, hogy az Isten Országá iránti reményünket erősen megviselték a társadalmi tapasztalataink, ezt a reményvesztést pedig csak felismerés, önmagunknak bevallás után lehetett volna “kezelni”. És akár olyan okokra is gondolni lehet, amelyek rongálták a Bokor belső összetartozását. Például a ‘90-es évek elejéről hallottam olyasféle mondatot, hogy “X. és Y. nem tudták elviselni, hogy nem ők mondhatják meg, milyen írások jelenjenek meg az Érted Vagyok-ban”. A Pót-KV-ból is talán kár volt - mise-kötelezőségeire hivatkozva - eltávolítani olyanokat, akik Tőled eltérő gondolatvilággal is tartották volna a rendszeres kapcsolatot. Tavasszal úgy éreztem, hogy lehet vitába szállni Veled, de ennek működési előfeltételeként a Te gondolati platformodon belülre kell helyezkedni, enélkül egyszerűen nem működik még az ellenvetés megbeszélése sem.

Érthetően nagy feladvány egy iskolateremtő erejű egyéniség számára, hogy tud-e nyitott, sőt, termékeny kapcsolatot tartani azokkal is, akik már nem epigonjai többé, hanem tőle eltérő színekben látják a világot. Egy levélrészlet, amit nyáron kaptam: “Minden áron újra csoportba akar szervezni minket. Nem érzékeli, hogy az övétől különböző gondolatvilágok felfoghatatlanul idegenek a számára. Ami nem a saját gondolataihoz passzol, azzal teljes igyekezetével együtt sem tud dialogizálni.” Egy nagyközösség magjában a rugalmasság, nyitottság és az egymásrahatás dinamikája majdnem ugyanolyan fontos, mint az alapelvek. Enélkül szellemi géttvá válik és a legégetőbb magán- és társadalmi kérdésekre is csak a régi válaszokat ragozza. Az olyasféle öntudat, hogy “felfedeztük a spanyolviaszt”, vagy “hősök vagyunk”, kizárja az egészséges kételyt, holott az a

rugalmasság és nyitottság záloga. Én a szellemi termékenység zálogának tekintem az egyéniségek közötti élő, dinamikus kölcsönhatásokat. Ritkán, de lehessen akár asztalt borítani is. Mindenesetre a magánember-részeket ajtón kívül hagyni - ez eleve lemondás a valós csoportdinamikáról. Nagyközösségi szinten is mondanék egy példát a "reakcióidőre": Az, ahogy '93-ban az akkori Bokor reagált a struktúrája "megrogyására", az valószínűleg hibás döntés volt, népegyházi irányba tett lépés. (Valószínűleg épp az ellenkező irányú döntés, a rugalmasabb és hierarchia mentes, azaz hálózatos struktúra lett volna megoldás, de most nem ez a kérdés.) Másfél évtized telt el a döntés minimális helyesbítéséig! (Régiók szerinti struktúra, a kölcsönhatások némi számai újra léteznek.) A példákon túl más latolgatások is bőven lehetségesek, de a kérdés lényege: mit gondolsz, melyek a **Bokor megszűnésének okai?**

*Georgius Capite Clausus:* A Bokor soha nem közösködött ki senkit. Akik elmentek, saját döntésükből mentek el. A konfliktusokra mi, az ittmaradók, nem adtuk okot, az ellenségszeretet az eszményünk. Az akaratom és a látásmódom érvényesítésére sem a Gy-közösségben, sem az Érted Vagyok szerkesztésében, sem máshol semmiféle formális hatalmam nem volt és ma sincs. 1993-ban pedig legjobb belátásunk szerint döntöttünk, ahogy KoLaci a Robi-féle előadás után egy levélben össze is foglalta a visszaemlékezéseit erről. Az évi KD hívószövegben rendszeresen szerepel az Önértelmezés is. Amikor készítenék az írója, akkor a struktúra téma is szerepel benne. Bárki hozzászólhat. Sőt, bár nem tartozol reguláris módon a Bokorhoz, még a Te írásod is bele-belekerült az utóbbi években a KD-ba, ami extra rugalmasság a Bokor részéről. Nem értem, milyen alapon tartod merev, zárt helybenjárásnak az elmúlt másfél évtizedet. Az pedig, hogy a Bokornak határai vannak, teljesen logikus felfogás. A szétesés víziója is felrémlett '93. környékén, boldogok lehetünk, hogy minden nehézség ellenére ma is létezik a Bokor. És egészen természetes, hogy azt tekintjük idetartozónak, aki vállalja a közösségbe összejárást.

*Georgios Óténioigmenos:* Megpróbálok ebben a nehéz kérdéssorozatban is egyidejűleg több oldalról válaszolni. Számbavenni a saját szemszögemet is, de az attól eltérő szempontokat is. Kezdjük az elejéről. Az elveink - például az ellenségszeretet - persze nem garantálják, hogy a gyakorlatban is szentekként viselkedjünk. A konfliktusok alapvető természete az, hogy interakciók, tehát valószínű, hogy akik elmentek, azok is tudnának egyet-s-mást megfogalmazni rólunk. Azt is szomorú látni, hogy akik elmentek, többségükben épp a Bokor legreménytelibb rétegét alkották: az életben mozgóképes, képességeik kibontakozásának időszakában lévő, 35-45 éves korosztályba tartoztak. Valóban erős szívóerő volt a világ által frissen kitárt szakmai, életszínvonal-szerző, sőt, politikai lehetőségek sora. De legtöbbjüknek ettől még nem kellett volna eltávolodniuk, hiszen a mai életük nem azt mutatja, hogy evilági életmódra váltottak volna. Sokkal inkább arról van szó, hogy nem kértek belőlünk. Még tartozunk azzal, hogy becsületesen elgondolkodjunk ezen. Elhamarkodott, és az öngigazolás elég ostoba módja az a válasz, hogy "ők voltak az elcsábulók, mi az állhatatosak". Erről is tanulságos lenne meghallgatni, ha "ők" őszintén megfogalmaznának valamit. Mindenesetre a konfliktusok feloldásán akkor lehet csak eséllyel fáradozni, ha a konfliktusok alapját adó döntések, lépések, megnyilvánulások újragondolása is szóba kerülhet, és nem blokkolja az átgondolást görcsös öngigazolás. A közös múlt, a közös eszmények, a közösségi élet, a Kádár-korszakban óriási jelentőségűvé vált bizalom-szálak - sok és erős tényező szolgált volna kedvező alapként az együttmaradáshoz. Lehet, hogy ma már elsősorban Szent-Györgyi Albert "falak nélküli laboratórium" gondolata alapján lehetne/kellene az összetartozást elképzelnünk. Én ma Bokorhoz tartozónak azt az embert tekintem, aki eljár valamelyik Bokor-közösségbe. De talán ez túlságosan konkrétumhoz köti azt az összetartozást, aminek a lényege szellemiség, áldozatkészség, együttműködési készség különféle aktivitásokban, és nem pedig egyszerűen egy alapközösségi kapcsolattartás, havi megjelenés vállalása. El kellene kerülni az olyan primitív népszámlálási módszert, hogy például az egyházhoz az tartozik, aki ütemezetten aláveti magát előírásoknak, misehallgatás, gyónás, stb. Az eredeti Bokor egyik igen nagy különlegessége épp az volt, hogy szóba tudott állni olyan szempontokkal is, ami előírások által nem volt megragadható. Mit tekintünk tehát a Bokorhoz tartozás valódi ismérvének? Mi a Bokor? Azok közössége, akik fizikailag havonta találkoznak, mégha a találkozó nem is különbözik markánsan az élet egyéb értelmes baráti társasági alkalmaitól? Vagy fő vonalaiban azonos elveket valló, egymás felé nyitott és párbeszédet fenntartó emberek hálózatát? Vagy az Evangélium szellemében és céljaiért áldozatkész és aktív életet élők lelki közösségét?

10

*Kérdező:* Kedves Gyurka bácsi, köszönöm, ahogy végigvezettél a töprengéseden és remélem, többen is átgondolják majd ezeket a kérdéseket. Mit gondolsz egyébként, milyen **sémák épültek ki a Bokorban**, akár segítve, akár gátolva az életet? Például milyen gyakran jut az eszébe bizonyos merészségű vagy szokatlan szemszögű kérdések felvetése, (pláne a megszokottól eltérő megválaszolása!) olyan embernek, aki az elmúlt évtizedeket végig Melletted töltötte? Az évtizedek óta Veled közösségben lévőknek akaratlanul is elsősorban az adódik, hogy az Általad képviselt szellemi vonulathoz szóljanak hozzá ("igen-nem-és-vagy" verziókkal persze). Különlegesen új, "deviáns" vagy alternatív szellemiséget nem-véletlenszerűen megjeleníteni, hanem rendszeresen képviselni itt - ez igen nagy szellemi erőt és független egyéniséget feltételezne. (Emlékszem, hogy például Barna vagy Feri bácsi körül mennyi vihar volt...) Előfordul-e - és milyen gyakran - olyan téma a közösségi találkozóidon, amit Te "off-topic"-nak, nem oda tartozónak tartasz?

*Georgius Capite Clausus:* Nem tudom, lehet-e itt a séma szót használni. Szokásaink vannak. Olykor írtunk illemszabályokról, rendszeresen járunk a közösségi találkozókra, ott inkább Istenről próbálunk beszélni és keveset a gyógyszereszedési tapasztalatainkról, betartjuk a körben hozzászólást és nem vágunk egymás szavába. Ezek jó, helyes és az életet segítő szokások. Miért neveznénk ezeket sémáknak? A Bokor egyébként mindig azoknak a kiemelkedő gyülekezőhelye volt, akik elmondhatták magukról, hogy a gondolkodásunkat nem köti meg sem a pártállam, sem a Tanítóhivatal, sem más formális

tekintély. Jól tudod a mottónkat: a lelkiismeretünket nem hordtuk és nem hordjuk senki más zsebében. Arról pedig, hogy akarva akaratlan-mennyire igazodnak az én témaigényemhez, nem tudok mást mondani, mint hogy mindenkinek van véleménynyilvánítási joga és lehetősége, nem tartunk fenn előjogokat. Sokat nyelek, amikor úgy érzem, hogy fecsegés folyik, de ők is elviselik, amikor én beszélek hosszan.

*Geórgios Óténoigmenos:* Nézzük talán sorrendben visszafelé mindazt, ami most felvetődött. - Nem kizárt, hogy a felfogható világ kisebbik része a formális, és a világ nagyobbik része informális, nem galléron ragadható. Formális előjogok nélkül is túlnyomóan meghatározó egyéniség lehet valaki egy közösségben. Mentségemre szóljon, hogy aligha van ember, aki a helyemben meg tudta volna kímélni a Társaimat a dominanciámtól, főleg így, évtizedekben mérve az együtt töltött időt.

- Igen, valóban úgy nézünk vissza a Bokor történetére, hogy előírásoktól szabadon, eleven vággyal, nyughatatlanul és élvezettel kerestük a válaszokat, a szokatlan kérdésekre is. Be kell vallani, hogy ez ma már nagyrészt a múlté. Kétségtelen, hogy vannak nézeteink, amelyek beépültek, akár olyannyira, hogy eleve kívül esnek a felülvizsgáló gondolkodás körén. Összevissza felsorolásként mondok néhány példát, amit ilyenek tapasztalok. A pihenés szóra inkább a lustaság társul a fejünkben, -- vértanúképző alpműnek tekintjük az evangéliumot, -- a nagy család az Isten Országá egyik üzembiztos színhelye, -- a projekt-szemlélet, az internet, a média és a hasonlók idegenkedéssel, óvatosan tekintendők, -- a politikai megnyilvánulás, pláne szerepvállalás nem Istentől való, -- az egyházba tartozás magasabb rendű életállapot, mint a felekezeten kívüli, -- a Bokorba az tartozik, aki legalább havonta eljár olyan közösségbe, amely... - és így tovább. De ezek csak felvillantások, szedett-vedett lista. Mindenesetre még azok az emberek is, akik ellene mondanak az említett álláspontoknak, szokatlan heveséssel bonyolódnak bele a vitába, ebből látszik, hogy még öbennük is erősek ezek a beépült sémák.

Sémák szükségszerűen léteznek persze, minden szociológiai alakulatban. Lehet, hogy a Bokorban túlságosan megkérdőjelezhetetlenné váltak olyan sémák is, amelyek nem tartoznak szorosan, szükségszerűen az evangéliumi közös alaphoz, hanem a közösségi léggör, tehát a "felépítmény", a "számláló" részei. Visszanézve nagyon lehetséges, hogy a sémák merevsége gyengítette a Bokor reagálóképességét, amikor megváltozott helyzetben új kihívásokra új élnésséggel kellett volna megoldásokat keresni. Letompítottuk vagy elidegenítettük épp azokat a társainkat, akiknek a gondolkodása élénkebb, kötetlenebb, függetlenebb volt, tehát új, továbbvezető utak megtalálására alkalmasabb "előőrök" lehettek volna. Ma ez már visszatekintés. De fontos jelentősége van a jelenre vonatkozóan is, hiszen ma és a jövőben is folyamatosak a kihívások: tudunk-e megoldásokat találni az élethelyzetekre, a magunk és mások számára egyaránt? Az eszményeinkhez ragaszkodó, de mégis sémáktól szabad, eleven szívű, fürge és nyitott gondolkodású, szokatlan ötletekkel előálló, a korlátainkon átívelő kapcsolatokat ápoló, szellemi előőrsek emberek kulcsfontosságúak lehetnének abban, hogy újra "élcsapattá", mintát adó társasággá váljon a maradvány-Bokor.

11

*Kérdező:* Kedves Gyurka bácsi, visszatérve egy korábbi fontos szóra: a csoportdinamika szerintem kulcsfontosságú feltétele annak, hogy egy közösség találékony legyen, termékeny legyen, ezáltal újra és újra közösségi megoldásokat tudjon kitalálni a felmerülő élethelyzetekre. A fejlődés előfeltétele. Úgy is fogalmazhatjuk: a közösségi és nagyközösségi **csoportdinamika** annak a feltétele, hogy a Bokor ne hulljon ki a társadalmi evolúció rostáján. Szerinted mennyire működik ez a Bokor legközpontibb csúcs-közösségében? És mennyire működik a Bokor különféle közösségeiben? Mennyire működik azoknál, akik húsz éve ismerik már a közös eszményeket és mennyire működik mondjuk a harmadik nemzedékben?

*Georgius Capite Clausus:* A körben-elnöklés, az évtizedek óta összetartozás, az újabb és újabb témafelvetések, a vérmérsékletek és az élethelyzetek különbözőségei bőségesen biztosítják az egymásrahatást. Az egymásrahatásban mindenki olyannyira részt vesz, amennyire akar. Jóideig fel sem fogtam, amikor egy levelezésben valaki kifejtette nekem, hogy szerinte annak idején a Bokorban "agymosás" zajlott. Itt egyszerűen az történt, hogy aki bekapcsolódott, úgy érezte, hogy választ kap a kérdéseire. Legfőképpen arra a kérdésre, hogy mire érdemes rátennie az életét. A harmadik nemzedék a Te fogalmaid szerint biztosan nagyon dinamikus, de én nem látom, hogy ez tartalmilag létrehozna valami építkezést.

*Geórgios Óténoigmenos:* Agyimosás versus csoportdinamika - ha megpróbálom markánsa szavakkal megragadni a kérdésedet. Az agyimosás szándékos és kíméletlen formája nyilván fel sem merül, te sem és a levélíró sem ilyesmire gondoltok. Amikor azonban nagyon erős vezető egyéniség, nagyszerű és magával ragadó eszmények, jó ügyért és közösségbe tartozásért önmagukat átadni vágyó emberek - amikor mindezek együtt vannak egy helyzetben, akkor ott a hőfok határozza meg, hogy mi történik és érthető módon nem az egyéni fejlődési mértékek és irányok kitapogatása történik. Akik ide csatlakoztak, azok kifejezetten akarták, hogy egyéni útkeresésük helyett egy ilyenfajta sodrásba kerüljenek. Az erősebbnek persze fel kellene tudnia mérni, hogy ha nagyon aránytalan az erőviszony az egyéniségeik súlya, szellemi súlyuk között, akkor visszafogja magát valamennyire, a meggyőzés helyett mozgásteret hagyjon, stb. De talán emberfeletti elvárás, hogy egy közösségvezető, aki nem csak sodor, hanem maga is sodródik a meglátott eszmények vonzásában, a "hőfok korszakban" precízen be tudja mérni, hogy kit mennyire sodorhat magával. Akik az életük második feléből visszaneznek, esetleg joggal láthatják úgy, hogy lepkeként sodorta őket egy erős szél. De azt hiszem, velük szemben is emberfeletti elvárás, hogy az életük első felében is már olyannyira egyéniségeknek kellett volna lenniük, mint amennyire az életük második felében (talán) azok. A csoportdinamika lehet valóban jó módja annak, hogy ez a sodrás ne uralja az egyéneket, hanem maguk a résztvevők alakítsák a közösség folyamatait, jövőjét. A kérdés másik része, hogy mindezt tudva a résztvevők mai életstratégiája tudatosabb-e? Az életük második felében járók

elégedettek-e azzal, amennyire egyének lehetnek a közösségben és egyéni hangjukat, ötleteiket, hatásukat beleadhatják a közösbe? Vagy újabb két évtized múlva a 2000-es évekre néznek majd vissza szemrehányással? Konfliktuskerülésből, megszokásból, leégéstől való félelemből, stb. esetleg túlságosan igazodnak a közös megszokásokhoz? És mi van azokkal, akik ellenkezésképpen, úgy gondolják biztosítani a “bedarálással” szemben az önvédelmüket, hogy féltávolságot tartanak, kedves Kérdőm és mások?

Ezek után visszatérve a konkrét kérdésre: van-e csoportdinamika a Gy-csúcsközösségben? A közösség legtöbb tagja havonta egyszer látja a többiekét. Ebben az egyszeri alkalomban pontos koreográfia szerint töltenek együtt néhány órát, amiről fentebb volt már szó. Nincs sok mód a koreográfia felrúgására. A találkozó után esetleg a metró- vagy villamosmegállóig még beszélget egymással két-három ember. Utána egy hónapig mindenki el van foglalva a saját magán-, közösségi- és egyéb dolgaival. Hát igen... ahol a csoporttagok között nincs annyi kapcsolat, amennyi képletesen szólva egy születésnap meglepetés vagy akár mondjuk egy palotaforradalom konspirációjához elég lenne, ott bajos csoportdinamikáról beszélni. Az előtörténetből sem adódik köztük erős emberi, baráti, interaktív kapcsolat, hiszen nem úgy került összeállításra a közösség. Lényegében én vagyok a legerősebb összekötő kapocs köztük, amire mondhatod rosszmájúan, hogy ez Hankiss “főkutya-alkutyák” modellje, ahol az alkutyák mindegyike szinte kizárólag a főnökhöz kapcsolódik. Az, hogy egymás nézeteit már annyira ismerik, hogy akár egymás helyett is képesek lennének elmondani a hozzászólásokat, szintén nem jó, hanem inkább rossz jel: itt nem mozog a víz, itt nem kétszer, de jópárszor is bele lehet lépni ugyanabba a folyóba.

Egy-két újabb tag részéről előfordul, hogy megpróbálja felkavarni a vizet, például Kossuth-téri aktualitásokkal. Az évtizedes kialakult szokásrendben pontosan tudható, hogy milyen kör fut vagy nem fut az ilyen felvetésekből. A “kemény mag” egyébként is egyfajta “mitugrász” viselkedésnek tekinti az ilyen. Régebben előfordult olyan is, hogy valaki megpróbálta “önmagát adni”, emberi dolgokat előhozni, de (a közösség szűkebb tekintélyi magját alkotók) olyan értetlenséggel kezeltük, hogy hamarosan végleg kikoptak az ilyen kísérletek és már jóideje a komoly témákra tudunk koncentrálni. Valamit valamiért, vagy ahogy mondtam: melyik ujjamat harapjam? Én a fegyelem gyümölcseit messze többre értékelem, mint az “emberi megnyilvánulásokat”.

Még valamit mondok ehhez. Az életben vannak szereppárok. Egy nyomasztóan nagy tekintély különösen is alkalmas szereppárjainak megfelelő kiegészítő viselkedések kiváltására. Ezek aztán évtizedeken keresztül azonos mechanizmussal működnek. Az örök ellenzék, aki heves ellenvéleményeivel együtt is évtizedek óta azonos kerékvágásban mozog. Az örök tisztelő, aki kellően ráerősít az amúgyis erős tekintélyi pólusra. Az örök kiegészítő, aki ezáltal folyton a kiegészítések megfogalmazásába szorul bele. Az örök távolságtartó, akinek ezáltal beszűkül a mozgástere. És így tovább. Ki-ki annyira megszokja az ebben a helyzetben megélt énjét, hogy évtizedek után már nem is nagyon feszítik a változtatási ötletek. Azt kiéli majd máshol. A közös évtizedek nagy előny, de nálunk a koreográfia és a csoportdinamika közti dilemma a sémák javára dőlt el.

Talán nem lehet kitérni az elől a kérdés elől sem, hogy lehetséges-e egy ilyen közösségtől a spirituális kisugárzó központ tágabb nagyközösséget újra és újra ihlető, impulzáló erejét várni? A sémák túlereje miatt száradt ki ennyire a Bokor? A szerzetesközösségek történetéből én azt tanultam, hogy a sémák ereje segít megmaradni - a mozgalom szintjén is. A Bokor azonban nem szerzetesközösség, hanem talán épp ellenkezésképp, intézményesülés nélkül kíván élni a jövőben is. Nehéz ez a töprengés és - például - a Hutteriek megismerése sem juttatott el egyértelmű válaszok szintjére.

12

**Kérdő:** Kedves Gyurka bácsi, egy mozgalom életét külső okok nagyon megnehezíthetik ugyan, - de persze épp fellendülést is kicsiholhatnak belőle. “Elszáradni” viszont szinte biztosan csak belső okok lényeges közrejátszásával lehet. Számomra az egyik kedvenc mondatod volt annak idején: “Ha Pál apostolnak alkalmas volt a rabszolगतartó társadalom az Örömhír hirdetésére, akkor nekünk is megfelel a kolhoz-társadalom...” Ma már ugyan tudjuk, hogy Pál apostol nem Jézust hirdette, hanem “a Krisztust” - és ez nagy különbség -, de a mondat másik fele ettől még igaz lehet. Te sem, én sem gondolom, hogy a kapitalizmus ne lenne ugyanolyan alkalmas az Evangélium képviselésére, mint a Kádár-korszak volt. A Bokor ma mégis **feladatát, sőt, talán identitását vesztett csoportnak tűnik**. Van ma hivatástudata? Van ebből fakadó ereje?

**Georgius Capite Clausus:** Igen, természetesen a kapitalizmus is ugyanannyira rászorulna az evangéliumi helyreigazításra, mint a létező szocializmus. De az embereket elvitte az életszínvonal, a kibővült lehetőségek, a pénzhajszka, a gyerekek márkás cuccokat kell venni, már előre biztosítani a lakást... a gyerek pedig külföldre pályázik. Tehát semmi nem marad az eredeti elképzelésekből. Mik lennének ma ezek? Egyházhoz tartozni, (lehetőleg a katolikushoz), Bokor-közösségbe járni, osztozásban élő közösséget (életközösséget?, esetleg megélhetési-, vagyon-közösséget?) létrehozni, cserekereskedelemben élni, amennyire lehet függetlenül a globalizációtól, sok gyereket nevelni, a minőségi kultúrát szeretni, sőt, művelni, egyszerű életmódot élni, feladatokat, napirendet, pasztorációt szem előtt tartani, az osztozás, a békesség és az jézusi erkölcs alapján élni. Jóisklánynak, jókisfiúnak kell lenni, nincs ebben semmi lehetetlen. Ép érzékű ember számára ez nagyságrenddel különb identitás, mint az, hogy “sok pénzem legyen” vagy hogy “wellness-ben töltöm az életemnek azt a töredékét, amit nem hajszában töltök”.

**Georgios Óténioigmenos:** Hát igen, ha mesét mondanánk, itt be is fejezhetnénk. Ezek csodálatos szavak, de közben minden egyes szó mögött több-kevesebb megválaszolatlan kérdés és jó szándékkal is nehezen feloldható ütközés sorakozik azokban, akiknek ez a biztatás szól. Megélhetési közösség úgy, hogy lehetőleg évek múlva is szóba álljunk egymással? Egyszerű életmód - de kinek a mércéjével? A gyereknevelési normák és elképzelések különbözőségei hogyan ne akadjanak össze? Meddig terjed az egyén szuverenitása? Hogyan szülessenek a közös döntések? Mi a konfliktusok kezelésének módja? Szankciók létezhetnek-e és milyen értelemben? Aztán a megélhetés, munkahely, kenyérkereset kérdései szintén egy egészen nehéz másik fejezet. És bőségesen lehetne tovább



sorolni, hogy a szép szavak miért felszínesek. Lehet jézustalannak és akadálynak mondani, hogy ma mindenki megy a saját feje, ízlése, önérzete, kedve után, de világosan látszik, hogy nem elég a szerzetesrend vagy a hutteriek példája. Ezek a "megoldások" annak áráként, amit biztosítanak, olyan megélhetési és/vagy szellemi függőséget építenek ki, amelyet csak végső esetben vállalnak szuverenitásra szocializálódott emberek. A megoldás valószínűleg a túlzott szuverenitás jórészen feladása lenne/lesz, de értem, hogy az emberek változásához több kell, mint az "ejnye", az "aki nem tud igazodni, az jézustalan!", vagy más szólással: "aki nem lép egyszerre, nem kap rétest estére". Bizonyosan kell hozzá reális perspektíva. Részletekig menően működőnek és vállalhatónak mutakozó koncepció. Valószínűleg kell egy lánglelkű kezdeményező egyéniség is, akinek eközben van érzéke arra is, hogy mi tudja mozgatni az embereket és mi nem. Életközösséget vállalni nem kis dolog. Kádárnak bizonyos értelemben hálásak lehetünk, mert erős bajtársiasságra szorított össze egymással olyan embereket, akik egy tágabb mozgástérben alig bírják ki egymást vagy nem is bírták ki egymást, pedig messze nem életközösségről volt szó, csak bajtársi együttműködésről. Az, hogy a Bokor - késve, de végül mégis - megtalálja-e az identitását a kapitalizmusban, az csak kis részben a kommuna konkrét kérdésén múlik. Ez csupán egy érdekes és fontos - következmény. Bár közben engem "reszel az ördög" -, hogy a kereszténység lenyűgöző tempójú terjedése annak idején sem a "vértanúképző főiskola" elvégzésének vágyából fakadt, hanem a szociális háló és ahhoz hasonló előnyök megízleléséből. Talán nem tévedek, ha azt mondom: két út van a Bokor előtt a továbbéléshez. Az egyik, ha a prófétai tűz újra elkapja és megoldást kínáló kontraszt-modellt tud kidolgozni a globálkapitalizmusra, sőt, el is kezdi a gyakorlatban ezt a modellt. A másik, ha a lecsúszott, reménytelen helyzetű és megalázott tömegek számára valami hasonlót tud produkálni, mint az öskereszténység a rabszolgatartó társadalomban. A másodikat kevesebbnek tartom, mint az elsőt, de az sem lenne rossz. A legnagyobb az lenne, ha ez a kettő egymással kombináltan születne meg. És a legrosszabb egy olyan Bokor, amelyik egyikre sem képes - ki tudja miért.

13

*Kérdező:* Kedves Gyurka bácsi, folytatnám a legutóbbi gondolatodat. A Kádár-korszakban ugyanolyan erős hatások léteztek az Evangéliummal szemben, mint most a kapitalizmusban. A Bokor nem a gonosz kapitalizmus miatt vált vértelenné, hanem **evolúciós vizsgaképesség** hiányában. Ha úgy tetszik, nem volt képes az Evangéliumot - a saját, a Bokor identitását adó alapot - a mai helyzetre értelmezni. Benned fel sem merül a gyanú, hogy ha ma nincs hatása a szöveg mondogatásának, akkor a Bokor iránymutató képességével ("hegyre épült város"?) van baj, (beleértve a Te iránymutató képességedet is)? A jókislányság-jókisfiúság nem valódi, nem elég találó ellenpontosítása annak, ami ma körülöttünk folyik. A randalírozó osztályteremben az a diák, aki csendben mégis az órára készül, nagyon rendes gyerek lehet, de talán nem igazán olyasmit képvisel, amitől a handabandázók megtorpannának. Arra gondolok, hogy világosan, kikerülhetetlenül olyasmit kellene képviselni/megjeleníteni egy ilyen helyzetben, amivel a randalírozók szembesülve valamifajta értelmetlenség-érzéssel vagy meghökkenéssel (Watzlawick) vagy pozitív megragadottsággal megtorpannának, sőt, közel kerülnének egy életstratégia-váltáshoz. A Bokor az elmúlt másfél évtizedben talán túlságosan nem volt több, mint jókislányság-jókisfiúság... Mi lehetne ilyen többlet? A Kádár-korszakban a félelem volt a fő ellenerő, és azok találtak egymásra itt, akikben a lelkesedés egy cél iránt erősebb volt, mint a félelem. A kapitalizmusban a deficit-érzés a fő ellenerő. A bizalmat hálózatos rendszerben ("ponttól-pontig érvényes") szálakon újjáépítő együttműködést gondolom keretrendszernek. Ebben tartalmilag aztán akár anyagiak (Talentum-kör szerűen), akár döntések és felelősségmegosztás (a pártok létének "alásása"), akár egyéb működések - tehát sokféle vérkeringés folyhat. De akár így van, akár kicsit máshogy, a helyzet azt mutatja, hogy a Bokor, mint Bokor, nincs különösebb kapcsolatban az emberekkel, a társadalommal, az élethelyzetekkel. (Lásd: különösebb ellenhatást sem vált ki.) A kapitalizmus mégsem volna olyan alkalmas evangéliumi megoldások megvalósítására, mint a rabszolgatartó társadalom?

*Georgius Capite Clausus:* Amit felfedeztünk, az örök érvényű. A kereszténység történelme során kevés olyan jelentőségű mozzanat volt, mint a Bokor létrejötte és virágkora. Abban, amit az Evangéliumokból szellemileg és gyakorlatban sikerült felszínre hoznunk, aligha van felülvizsgálni való. A továbbfejlesztés pedig azt lényegében annyit jelentene, hogy meg kellene már csinálni azt, amit helyesnek megláttunk. Emberi gyengeségek a megvalósítás akadályai. A jókislányság-jókisfiúság párosítva pasztorációs lendülettel - bőven elég lenne, ha lenne. Ennyit tudok válaszolni erre, és nem értem, milyen mély okok után kellene még keresgélni a magyarázathoz.

*Georgios Óténoigmenos:* Szóba kell állni azzal, hogy ránk, az Evangélium újrafelfedezőire is vonatkoznak az emberi, lélektani törvények, a Bokorra is vonatkoznak a társadalmi-mozgalmi evolúciós törvények. Magyarul szólva: az Evangélium újrafelfedezése önmagában nem tesz érett emberré, csak a lelkesedés ideiglenesen és kissé eltakarja az éretlenségeket. Amivel a neveltetés átítat és másfelől a lélektani megoldatlanságok - ezek mindvégig nagyon erős tényezők maradnak mindegyikünkben. Csak látszólag írja felül ezeket a valamilyen eszmények iránti lelkesedés és az áldozatkészség. A hősiesség erősen kapcsolódik egy adott történelmi helyzethez és a helyzet változásával bizony új megoldások megtalálására is képesnek kell lenni ahhoz, hogy az élet ne illanjon el a mozgalom keretei közül. A felfedezett alapelvek nem garancia erre, hanem "csak" támpontrendszer.

Ha az evolúciós szemlélettel igazad van, akkor a Bokor jövője azon múlik, hogy képes-e egy paradoxonra: önazonosnak megmaradva lényegesen megújulni. Ami eddig sikerült, az elég felemás: a megújulásra nem tudok jeleket mondani, (kommuna-alapítás, közös vállalkozás indítása, öregek otthona, búzatermesztés vagy bármi nagyközösségi akció - még szegény Óbudavár kérdése is majdnem a torkunkon akadt falat lett). Ezzel szemben az önazonosságból épp az erények közül elvesztettünk fontos dolgokat: a nyitottságot gondolkodásban és kapcsolatteremtésben, a társadalmi aktivitást, az intenzív szellemi életet (állandó zsinatban élés vagy akár az éves KarAj létrehozása), és lehetne még sorolni - legfőképpen talán a hitet,

hogy érdemes az Isten Országá megvalósításáért kockára tenni biztonságot, kialakult élethelyzetet. Hát, mit is mondjak... Értene vélem, hogy miket kérdezel és hogy miért kérdezel.

14

*Kérdező:* Kedves Gyurka bácsi, korábban is szóba került, hogy talán az immanens reményünk elvesztésével célt, vagy legalábbis hitet, áldozatkészséget - és mindezzel talán identitást is veszítettünk. Akár így van, akár nem, a Bokor új virágzásához kulcsfontosságú, hogy a "sémák versus csoportdinamika" kérdésben melyik irány dominál. Más szavakkal: ma már egy másik evolúciós szakaszban vagyunk, más a helyzet, más a kihívás. Nem csoda, hogy a korábbi nagyszerűség itt nem elég a gyümölcssterméshez. Új helyzetre új válaszokat kitalálni: ehhez rugalmasság, sémamentesség, közösségi dinamika kell. Én is hiszem, hogy a Bokor örökségében benne lappang új helyzetre is érvényes megoldások kidolgozásának képessége. Például új immanens reménytípusok lehetősége is. Persze ehhez jól jön, ha a helyzet is szorít. De a belső feltétel az igazán fontos, amit nagyjából úgy fogalmaznék: **a kialakult sémákat aránylag gyakran felülíró közösségi kreativitás.**

*Georgios Óténoigmenos:* Ha megengeded, Georgius, kivételesen én szólnék előbb. Nyugtalanság fogott el. A pszichológusok azt mondják, hogy egy pár-terápia nem csak a házasság helyreállításához vezethet, hanem lehet, hogy épp nyílt szétesését eredményezi. Félig viccesen: az új KV-titkárral is előfordulhat, hogy úgy jár, mint Gorbacsov? Vagy a saját szókincsünkkel szólva: a régi tömlőt szétrepesztheti az új bor? Hiszen már projekt- és pénz-szemléletről szólva is az érződött, hogy a Bokor identitása nemigen tud befogadni ilyesmit. Nagyon megszoktunk egy bizonyos elhatárolódó, idegenkedő gondolkodásmódot evilág dolgaival szemben. És a pénz nem az egyetlen "szent tehén" téma. A politikától a magyarság-tudaton át a család-eszményig, nem beszélve a gyereknevelésről vagy egyházúségról... Nem véletlen, hogy a közösségben a hozzászólások szinte monológyszerűek. Ha kiszabadulnak a palackból azok a témák, amelyeken bokorbeli bokorbelivel is bármikor összeugrana, akkor hamarosan nem lesz Bokor és a XX. században végre újra felszínre hozott Örömhírt... ismét nem lesz, aki hordozza. A mai Bokrot az tartja össze, amit a múltból hoztunk. Hiszen nézzük meg közelről: a jelen tevékenységei túl halványak ahhoz, hogy ezeket összetartó szálaknak tekinthetnénk. Ha a valódi életproblémák valódi ütköztetéseit beengedjük a közösségi terünkbe, féltő, hogy szétrázza azt a bárkát, amelyet nem a jelen problémákkal szinkronban létező jelen együttműködések tartanak össze. És te épp a múltból megőrzött sémáinkat akarod felülírni bizonytalan új dolgokkal? Ki garantálja, hogy ha a dinamikát választjuk, a tűz csak jót hoz, prófétai levegőt, de szétszóródásig nem jutunk?

*Georgius Capite Clausus:* Erre a félelmemre szerencsére van válaszem: amit felfedeztünk, az örök érvényű és minden helyzetben érvényes eligazító. Mondtam már, hogy szerintem a megvalósítás az áldozatkészségen akad el, nem elméleti tisztázatlanságon. És a felfedezett tiszta Evangélium előbb-utóbb előhívja a folytatókat.

15

*Kérdező:* Kedves Gyurka bácsi, az interjú vége felé közeledve személyesebbet is felvetnék. Őszintén mondom, hogy 90 évesen is bámulatos a szellemi frissességed. Élvezettel hallgattalak a tavaszi parkban, amikor Markchies tanulmányáról vagy a Mária Magdolna történet értelmezéséről beszéltél. Ugyanakkor mostanában többször hallottam Tőled Magadtól is, hogy nem érted valakiknek a gondolatait - olyanokét sem, akik hajdan vagy akár mostanában is Veled közös témákról írnak, csak épp nem a Te szemszögeddel azonosan. R. tavaly őszi előadására írtál hozzászólást - de a kettő nemigen van tematikailag köszönőviszonyban. G. Koinóniába szánt írásáról nem érted, hogy mi köze a Bokorhoz. Egy pillanatban tőlem kérted, hogy J. levelének tartalmát ("agymosáson estünk át a Bokorban") "fordítsam le" Számodra érhetőre. Gy. kérdését arról, hogy Jézusnak ma miért lenne 10 gyereke - be sem engedted átgondolásra Magadba. Nekem másfél órámba (!) telt egy magától értetődő mondatban megegyezni Veled: "Ha valakinek panasza van ellenem, illő, hogy vállaljam vele annak a megbeszélését, és legjobb lelkiismeretem szerint meg is válaszoljam a panaszát." A vasmiséden igen nagy rajongással játszottam be Tőled egy 1982-es lelkigyakorlaton készült magnófelvételt. Szinte véletlenül, a sok óras hangfelvételtől az a részlet hangzott fel: "Értsd meg, **csak azt tudom gondolni, amit gondolok...**" Azt hiszem, ez egy túlságosan is igaz mondat. Kétélően igaz mondat. Egyfelől a hatalommal, a tekintélytisztelet követelményével, stb. szemben a lelkiismereti szabadság önvédelmi mondata ez. De másfelől: testvéri párbeszédben vajon tudsz-e kimozdulni ebből? Hiszen ott épp nagyon keserves ennek az egyirányúságnak a hatása... Te érzékelsz-e olyasmit, hogy ha Tehozzád mennek gondolat-vendégségbe, az jól működik, de amikor Téged hívnak más nézőpont megízlelésére, az nemigen?

*Georgius Capite Clausus:* Nem egyszer hallottad már tőlem, hogy "ezekben a percekben nincs hőbb vágyam, mint megérteni azt, amit mondasz". Jézussal egyetemes és az emberiség egészére mindenben és mindenkor érvényes példamutatást kaptunk. Lehet erről is vitát nyitni, de abban én nem kívánok részt venni. Ha pedig én Jézust értem, akkor mindent és mindenkit értek, akit fontosnak tartok érteni. Megfogalmazásban lehet szükség áthidalásokra, de ha a szándék megvan, akkor ez csak beszélgetésre szánt idő kérdése. A magam részéről rá is szoktam szólni az időt a másik emberre. A türelmetlenekkel nem tudok mit kezdeni.

*Georgios Óténoigmenos:* Talán már Hamvas Béla művének végigelemzésekor felmerülhetett volna bennem, hogy túlságosan megszilárdultak a gondolkodásom eszközei, határvonalai és mércéi. Gyanút foghattam volna, hogy más műfaj, más megközelítés, más látóhatár... "Itt a nyíl, mibe lőjem?" - ez például evezéskor vagy kőműves munka közben nem segít előre. Valószínűleg nem az életkoromból adódik, hiszen mindig így voltam: ha valamit hallok, megpróbálom abba beilleszteni, amit én gondolok. Mondok példákat: valójában elképzelhetetlen a számomra, hogy egy család működésének alapelvei lényegesen eltérjenek attól, amiben én magam annak idején nevelődtem. Ha belegondolok, az is nehezen elképzelhető a

számomra, hogy egy közösség működésének alapelvei lényegesen eltérjenek attól, amiben én magam annak idején piaristává váltam. És így tovább. Persze, igyekeztem én figyelni mások gondolataira is, de jobbára csak kétféle módon. Vagy úgy, hogy mi passzol belőlük az én álláspontomhoz, igazolja, kiegészíti, gazdagítja, hozzáilleszhető - vagy úgy, hogy a magam gondolatrendszere alapján helyretegyem-e. Gondold csak meg, ha nem ilyen buldózer-egyéniésként élek, hanem mindenféle csip-csup másféle gondolatvilágra is nyitottfülű próbálok lenni, lett volna-e abból helytállás, Bokor, lett volna-e élharcos és állóképes élet? Mindennek színe van és fonákja. Ennek jegyében bevallhatom akár azt is, amit mások aligha vallanak be magukról: Jézus gondolatvilága és mondanivalója kiváló ihlető volt számomra, de ez lényegében azt jelentette - mint ahogy mindenki másnál is -, hogy kezembe és szívembe kaptam egy mindenekfeletti cégtáblát. Nem jelentette, nem jelenthette azt, hogy Jézus gondolatai lettek az én gondolataim. Természetesen nagyon igyekeztem, hogy így legyen. De ilyesmit csak a Pál apostol féle, az önmaguk lendületétől elvakult különcök állítanak tényként magukról. Igen, a gondolatvilágomat nagyon igyekeztem a felismert jézusira hangolni. De bizony olykor fordítva is megtörténhetett: amiket szépek tartottam a saját gondolatvilágomban, azt egyúttal Jézustól ihletettnek is tekintettem. Ez nem baj, ezt hívjuk a Lélek hangjának. Én a Lélek hangjának hallottam azt is, hogy Jézusnak ma 10 gyereke lenne. A baj ott kezdődik, amikor különféle hivatkozásokkal (Arany János kultúrája, nemzetgyilkos viselkedés, stb.) becsukom a fülemet tőlem idegen gondolatok előtt. Szeretnék képessé válni arra, hogy az enyémtől eltérő gondolatvilágokat a maguk másságában is meg tudjam érteni, szóba tudjak állni velük. Bár érzem, hogy igen nehéz, ha nem a "kályhától" indulhatok a táncba.

16

*Kérdező:* Kedves hol Zárt-gondolatvilágú, hol Nyitottfülű atya, tisztelettel **köszönöm a beszélgetést**. Sok minden világosabbá vált a számomra. 50 éves elmúltam, mire az életem egyik legnagyobb mesterének dolgait, a Te dolgaidat igazán kritikusan, (a mai mércém szerint tudatosan), tudom mérlegelni. Remélem, ezzel nem csak azt értem meg mélyebben, hogy mi miért alakult úgy, ahogy, - hanem azt is, hogy hogyan alakulhat a jövőben: Bokor, spirituális kisugárzó központ, Isten Országáé esélyei, együttműködési módok, ihletés és együttműködés...

*Georgius Capite Clausus:* Bécikém, ha rendszeren járnál Bokorba tartozó közösségbe és főleg, ha még az egyházba is visszatérnél, ezek a kérdések folyamatosan megválaszolódtak volna már a számodra.

*Georgios Óténoigmenos:* Igen, én is remélem, hogy az ellenérzések nem szaporodnak, hanem épp fogynak, tisztázódnak ennek az interjúnak a hatására. A lelkem mélyén ambivalens vagyok: én már aligha változom meg lényegesen, de érdeklődéssel és biztatva szeretném figyelni és felfogni, ahogy mások továbbviszik, amit felépítettem. Nehéz feladat úgy jóváhagyni és bátorítani egy folytatást, hogy azt látom: az én jónak tartott sémáimat esetleg egyre inkább szétfeszítik, elhagyják. De ha választani kell, akkor a Bokor megmaradásának értelme nem önmaga. Ha változnia kell a küldetés-magja tovább hordozásához, ám változzon.

+

Gépemre került 2008.aug. Bisztrai Gy